

4. Образовање за демократско грађанство и образовање за људска права Кратка историја приступа Савета Европе³¹

1. Историјат

Савет Европе, које је најстарија европска организација, основан је 1949. као резултат Другог светског рата. Његов примарни циљ је заштита и унапређење људских права, демократије и владавине права у Европи. Његова делатност обухвата многа подручја, укључујући културу и образовање. У раздобљу од 50 година, покренуо је низ пројеката сарадње у образовању са циљем да подстакне културу демократије и људских права широм Европе.

Почетком 90-их година XX века, као резултат процеса приступања нових демократија Средње и Источне Европе, Савет Европе је прошао кроз значајну трансформацију: чланство у Организацији се у раздобљу од 10 година више него удвостручило. У таквим временима промене био је неопходан систематичнији рад на учењу о демократији. 1997. председници и премијери држава чланица Савета Европе покренули су нови пројекат, Образовање за демократско грађанство (ЕДЦ). Од тада је овај пројекат доживео значајан напредак, развио снажну димензију људских права и данас носи име Образовање за демократско грађанство и образовање за људска права (ЕДЦ/ХРЕ).

Покретањем овог пројекта, владе европских држава су прихватиле потребу да људи уче како да постану демократски грађани, да им те вештине нису урођене. Крајем XX века, европска друштва су се суочила са низом проблема, као што су политичка апатија, миграције са последицом све израженије социјалне разноликости, еколошке претње и пораст насиља. Намера покретања пројекта ЕДЦ/ХРЕ је била да допринесе решавању таквих питања. Циљ ЕДЦ/ХРЕ је промовисање активног учествовања грађана у друштву кроз цео њихов живот, одговорност, солидарност, узајамно поштовање и дијалог. Током последњих 13 година, управо у склопу тог јединственог паневропског оквира Савета Европе, састају се највећи европски стручњаци у тој области како би радили на овим питањима.

2. Резултати пројекта ЕДЦ/ХРЕ

Прве године пројекта су биле посвећене дефинисању појмова. Издато је неколико основних публикација о неопходним стратегијама и вештинама за спровођење демократског грађанства. Године 2002, Комитет министара Савета Европе је усвојио Препоруку о образовању за демократско грађанство (Препорука Rec(2002.)12). То је био први политички текст издат на ову тему на нивоу Европе (други значајан текст био је Повеља Савета Европе о образовању за демократско грађанство и образовању за људска права³²). У препоруци се наводи да образовање за демократско грађанство треба да буде „приоритетни циљ политике и реформи образовања”.³³

Године 2002, успостављена је мрежа координатора ЕДЦ/ХРЕ, састављена од по једног представника кога именује свака држава чланица, са намером да олакша размену и међусобну сарадњу држава чланица на том пољу. Ова мрежа је ускоро постала од непроцењивог значаја за развој и промовисање ЕДЦ/ХРЕ. Одређени пројекти су примењени у регијама као што је Југоисточна Европа. Савет Европе прогласио је 2005. годину Европском годином грађанства у образовању под слоганом „Учимо и живимо демократију”. Година 2005. означила је посебан

³¹ Ауторка: Оулеф Оулафсдоугир (Ólaf Ólafsdóttir), руководилац Директората Савета Европе за образовање и језике.

³² Повеља Савета Европе о образовању за демократско грађанство и образовању за људска права усвојена у оквиру Препоруке CM/Rec (2010) 7 Комитета министара.

³³ Препорука Rec(2002)12, Комитета министара Савета Европе земљама чланицама о образовању за демократско грађанство.

тренутак у подизању свести о ЕДЦ/ХРЕ. Готово све земље чланице учествовале су у том процесу на овај или онај начин, а повратне информације од различитих партнера биле су изузетно позитивне.

Међутим, од почетка је било јасно да давање веће важности образовању за демократско грађанство и људска права у образовним политикама земаља чланица није лак задатак, иако се ситуација у појединим земљама чланицама знатно разликује. Дефинисање ЕДЦ/ХРЕ као кључног циља образовних система подразумева нову филозофију у методологији и организацији рада. Студије спроведене у оквиру пројекта, укључујући и *Свеевропску студију о политици образовања за демократско грађанство*³⁴, указивале су на јаку потребу за практичним инструментима који би помогли у повезивању политике и праксе. У складу са тим, приоритети пројекта од 2006. до 2009. године били су припремање инструмената и алата, размена добре праксе и јачање сарадње унутар држава чланица и међу њима. Постојала су три главна поља рада: развој политике, обука образовних стручњака и демократско управљање образовним установама. Савет Европе је за сва поља развио низ практичних инструмената као што је ова едиција приручника за наставнике.

У мају 2010, дуги низ година рада, који је описан у претходном тексту, довео је до усвајања Повеље Савета Европе о образовању за демократско грађанство и образовању за људска права усвојене у оквиру Препоруке (СМ/Рес (2010)7 Комитета министара свих 47 држава чланица Савета Европе. У годинама које следе, овај документ ће представљати важну референтну тачку за целу Европу, као и темељ даљег рада Савета Европе у овој области.

3. Практични инструменти

3.1 Комплет ЕДЦ/ХРЕ

Савет Европе је припремио различите алате који обухватају кључне информације о разним аспектима интеграције ЕДЦ/ХРЕ у образовне системе. Најзначајнија средства, под називом „Комплет ЕДЦ/ХРЕ“, су следећа:

- 1. алат: Алат за кључна питања политике ЕДЦ/ХРЕ: стратешка подршка за доносиоце одлука;
- 2. алат: Демократско управљање школама;
- 3. алат: Како сви наставници могу промовисати ЕДЦ/ХРЕ: оквир за развој компетенција;
- 4. алат: Обезбеђивање квалитета образовања за демократско грађанство у школама;
- 5. алат: Школа-заједница-универзитет – партнерства за одрживу демократију: Образовање за демократско грађанство у Европи и Сједињеним америчким државама .

Ове инструменте су развили стручњаци држава чланица Савета Европе на основу повратних информација и коментара различитих циљних група, укључујући и координаторе ЕДЦ/ХРЕ. Уз наведени комплет ЕДЦ/ХРЕ, на интернет страницама Савета Европе доступно је и мноштво додатног материјала (www.coe.int/edc).

Ови практични инструменти Савета Европе за област ЕДЦ/ХРЕ су генерички. Другим речима, потребно их је прилагодити различитим ситуацијама, развити их и користити на начин који највише одговара потребама одређене државе.

³⁴ Bîrzea et al. (2004), *All-European Study on EDC Policies*, Council of Europe Publishing, Strasbourg.
Линк: http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/Source/Resources/Pack/AllEuropeanStudyEDCPolicies_En.pdf.

3.2 Шест приручника из области ЕДЦ/ХРЕ у школским пројектима, наставним јединицама, појмовима, методама и моделима

У многим земљама, наставницима је потребна помоћ у спровођењу ЕДЦ/ХРЕ. Због тога Савет Европе издао приручнике за наставнике о образовању за грађански активизам и људска права.

Приручници су објављени у сарадњи са Центром за међународне пројекте у образовању Високе педагошке школе у Цириху, у оквиру Међународних пројеката у образовању. Швајцарска агенција за развој и сарадњу суфинансирала је приручнике са Саветом Европе. Ова књига, Приручник I, *Образовање за демократију – Пропратни материјали за наставнике*, прва је из едиције од шест приручника. На претходној страни се може видети преглед свих шест приручника и њихових различитих циљних група.

Приручници обухватају наставне планове за све нивое образовања, са нагласком на промовисању активног грађанства заснованог на процесима учења кроз учествовање и стицање искуства у демократски организованој школској заједници.

Ови приручници су јединствени јер су резултат истински европског пројекта. Идеја и прва верзија су настале у Босни и Херцеговини, где су многи учитељи и наставници учествовали у њиховом стварању. Аутори и уредници коначне верзије приручника потичу из разних европских земаља, па и шире, а саме приручнике је тестирао и прерађивао велики број људи различитог порекла и различитих сензибилитета.

Надамо се да ће бити од користи наставницима и ученицима широм Европе.